

Natuurwaardenonderzoek

Boswinkel-kotmanlaan

In het kader van de Wet natuurbescherming

Colofon

Natuurwaardenonderzoek Boswinkel-kotmanlaan

In het kader van Wet natuurbescherming

Uitgevoerd door: Natuurbank Overijssel

Opdrachtgever: Ons Huis
Contactpersoon: dhr. J. Bolt
  Postbus 1305
  7500 BH Enschede

Projectnummer en versie: 2291, versie 1.0		Status: definitief
Projectleider: Ing. P. Leemreise	Veldmedewerker(s): Ing. P. Leemreise	Rapportdatum: 4-12-2019
Ligging projectgebied: Kotmanlaan e.o. te Enschede		

Correspondentieadres:
Aladnaweg 18
7122 RR Aalten

E: info@natuurbankoverijssel.nl
T: 0543-451142 / 0614-435700

Inhoudsopgave

1 Inleiding.....	3
1.1 Aanleiding.....	3
1.2 Doel	3
2 Het onderzoeksgebied	4
2.1 Situering	4
2.2 Beschrijving van het plangebied.....	4
3 Voorgenomen activiteiten.....	5
4 Het onderzoek	5
4.1 Methode.....	5
4.2 Resultaten	7
4.3 Wettelijke consequenties.....	8
5 Samenvatting en conclusies	10

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Er zijn plannen voor sloop en vervangende nieuwbouw van woningen in een deel van wijk Boswinkel in Enschede. Deze woningen zijn gesitueerd aan de Burgemeester van Veenlaan, Overijssellaan, Gelderlandstraat en Kotmanlaan. Het voornemen is om alle bebouwing in het plangebied te slopen en nieuwe woningen in het plangebied te bouwen. In het kader van de zorgplicht (art. 1.11 Wet natuurbescherming), dient initiatiefnemer zich vooraf op de hoogte te stellen van mogelijke negatieve effecten op beschermde flora- en faunawaarden. Uit een visuele beoordeling van het plangebied, welke in januari 2019 is uitgevoerd, kwam naar voren dat de aanwezigheid van een verblijfplaats van één of meerder vleermuizen en de nestplaats van de huismus en gierzwaluw in de bebouwing in het plangebied niet uitgesloten kon worden, en dat specifiek onderzoek naar het voorkomen van verblijfplaatsen van vleermuizen en nestplaatsen van huismus en gierzwaluw noodzakelijk is om zekerheid te verkrijgen over de functie van de bebouwing voor vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen.

Vleermuizen en hun verblijfplaatsen en nestplaatsen van huismus en gierzwaluw zijn namelijk strikt beschermd, en mogen alleen negatief beïnvloed worden indien een ontheffing van de Wet natuurbescherming is verkregen.

In voorliggend rapport worden de bevindingen van een jaarrond onderzoek naar de functie van de bebouwing voor vleermuizen, huismus en gierzwaluw gepresenteerd. De rapportage wordt afgesloten met het vaststellen van de wettelijke consequenties.

1.2 Doel

Om de functie van de te slopen gebouwen voor vleermuizen vast te kunnen stellen is specifiek onderzoek uitgevoerd in de periode juni – oktober 2019. Het onderzoek is uitgevoerd conform het Vleermuisprotocol 2017¹.

Onderzoeksvraag

Het onderzoek is uitgevoerd om antwoord te geven op onderstaande onderzoeksvragen:

1. *Welke functie(s) hebben de gebouwen in het plangebied voor vleermuizen? Welke soorten en hoeveel dieren bezetten een verblijfplaats in het gebouw?*
2. *Wat is functie van de gebouwen in het plangebied voor de huismus? Hoeveel mussen nestelen er en wat is de verspreiding?*
3. *Wat is functie van de gebouwen in het plangebied voor de gierzwaluw? Hoeveel gierzwaluwen nestelen er en wat is de verspreiding?*

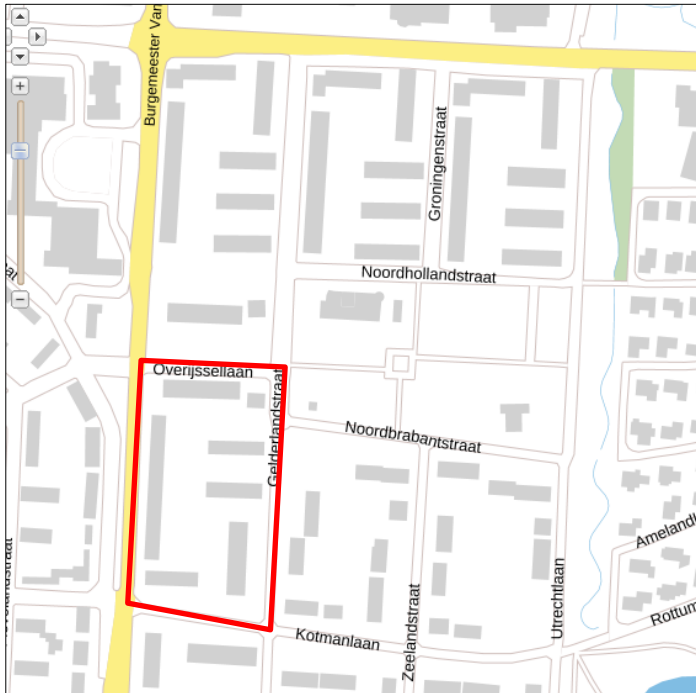
---

¹ Dit protocol is ook in 2019 geldig.

2 Het onderzoeksgebied

2.1 Situering

Het plangebied vormt een deel van de wijk Boswinkel en bestaat uit bebouwing welke is gesitueerd aan de Burgemeester van Veenlaan, Overijssellaan, Gelderlandstraat en Kotmanlaan. Op onderstaande afbeelding wordt de globale ligging van het plangebied weergegeven.

Globale ligging van het plangebied. De ligging van het plangebied wordt met de rode lijn aangeduid (bron: PDOK.nl).

2.2 Beschrijving van het plangebied

In het plangebied staan zes woonblokken. Deze bestaan uit vier woonlagen en uit grondgebonden woningen. De gebouwen in het plangebied hebben een met bitumen dakleer gedekt plat dak. De staat van onderhoud is goed; alle gebouwen zijn wind- en waterdicht. Tussen de woningen en woongebouwen ligt groen, bestaande uit gazon, heesters en solitaire bomen. Op onderstaande afbeelding wordt het plangebied in detail weergegeven, evenals de begrenzing. Voor een verbeelding van het plangebied wordt naar de fotobijlage verwezen.

Verbeelding van de aanwezige bebouwing in het onderzoeksgebied.

3 Voorgenomen activiteiten

Het voornemen is om alle bebouwing in het plangebied te slopen en nieuwe woningen in het plangebied te bouwen.

4 Het onderzoek

4.1 Methode

Vleermuizen

Het onderzoek naar vleermuizen is uitgevoerd conform het vleermuisprotocol 2017. Voor het in kaart brengen van vleermuizen is zowel visueel als auditief geïnventariseerd. Met behulp van een heterodyne batdetector met opname- en verdragingsfunctie (type:Peterson D240x) is de echolocatie die vleermuizen uitzenden voor ons hoorbaar gemaakt. Wanneer op basis van frequentie, klank en ritme niet met 100% zekerheid de soort bepaald kon worden, is een opname gemaakt op een extern opname apparaatuur (type: Zoom H2n). Door de dieren ook zoveel mogelijk visueel waar te nemen is de determinatie geverifieerd en is het gedrag (en daarmee vaak de functie van het gebied) vastgesteld. Dit onderzoek is specifiek gericht op het in kaart brengen van verblijfplaatsen, soortsaamenstelling en gebiedsgebruik. Tijdens het onderzoek is ook gebruik gemaakt van een warmtebeeldcamera (Pulsar Helion xq28). Een dergelijke camera is van grote meerwaarde bij het waarnemen met zwermende dieren, tijdens de baltsperiode en voor het waarnemen van vleermuizen met een extreem zachte sonar, zoals de gewone grootvleermuis.

Het onderzoek is opgezet om duidelijkheid te krijgen over de functie van de bebouwing in het plangebied als verblijfplaats voor gebouwbewonende vleermuizen. De bebouwing in het plangebied lijkt geschikt als zomer-, kraam-, en paarverblijfplaats en mogelijk ook als massa-winterverblijfplaats, al lijkt de bebouwing daarvoor niet bijzonder geschikt omdat alle gevels van gebouwen buitengevels zijn en er geen loggia's e.d. zijn aangetroffen. Indien een winter mild is, bezetten gewone dwergvleermuizen de gebouwen die ze in de zomer gebruiken ook in de wintermaanden. Wanneer strenge vorst optreedt, verhuizen deze dieren naar een massa-winterverblijfplaats, soms op kilometers afstand van de zomerverblijfplaats.

Het onderzoek is uitgevoerd door te posten op een strategische plek in de wijk met een batdetector nabij de te slopen bebouwing. De onderzoeker heeft het onderzoeksgebied te voet bezocht waarbij specifiek gelet is op uit- en invliegende dieren en baltsende mannelijke gewone- en ruige dwergvleermuizen in het najaar. De bezoeken zijn uitgevoerd door vier verschillende onderzoekers. Het betrof één vaste onderzoeker en wisselende mede-onderzoekers. Op verschillende nachten is overnacht in een camper in het onderzoeksgebied om de uren tussen het avond en ochtendbezoek te overbruggen.

Huismus

Het onderzoek naar de huismus is uitgevoerd conform de richtlijnen zoals die zijn opgenomen in het kennisdocument Huismus (Bij12, versie 10 juli 2017). Er zijn twee gerichte bezoeken aan het plangebied gebracht in de periode 1 april – 15 mei. Deze bezoeken zijn afgelegd in de tweede helft van de ochtend. Daarbij is gelet op territoriumindicerend gedrag, zoals tjilpende mannetjes, voervluchten en hoorbaar bedelende jongen. Het onderzoek is visueel en auditief uitgevoerd. Daarbij is gebruik gemaakt van een verrekijker. Tijdens de bezoeken in het plangebied t.b.v. vleermuis en gierzwaluw, is tevens gelet op de aanwezigheid van huismussen.

Gierzwaluw

Het onderzoek naar de gierzwaluw is uitgevoerd conform de richtlijnen zoals die zijn opgenomen in het kennisdocument Gierzwaluw (Bij12, versie 10 juli 2017). Er zijn drie gerichte bezoeken aan het plangebied gebracht in de jongenperiode (half juni-half juli). De woningen zijn onderzocht op de aanwezigheid door gericht te posten in de avond om invliegende gierzwaluwen vast te kunnen stellen en door in het plangebied rond de woningen te lopen en te luisteren naar roepende jongen of adulte vogels vanaf de nestplaats. Ook is de roep van de gierzwaluw te gehore gebracht, om een reactie vanuit de nestplaats te ontlokken. De

observatieplekken zijn strategisch gekozen, waardoor meestal 2-4 kopgevels bekeken konden worden. Vanwege het grote aantal woningen, zijn de gierzwaluwonderzoeken uitgevoerd door drie ervaren onderzoekers. Tijdens de bezoeken in het plangebied t.b.v. huismus, is tevens gelet op de aanwezigheid van gierzwaluwen.

Onderzoekers

Het onderzoek is uitgevoerd door Ing. P. Leemreise (hoofdonderzoeker), met assistentie van E. Leemreise, B. van Jaarsveld en A. Bloem. Leemreise is sinds 2009 actief betrokken bij vleermuisonderzoek in Nederland en reeds 32 jaar actief betrokken bij vogelonderzoek. Jaarlijks onderzoekt hij 20-25 van dergelijke locaties op de aanwezigheid van een verblijfplaats van vleermuizen. Naast beroepsmatig onderzoek is hij ook vrijwillig actief bij vleermuisonderzoek (monitoring). Zo telt hij jaarlijks twee maal een route in de Achterhoek op vleermuizen in het kader van het Meetnet Ecologische Monitoring. Dit onderzoek wordt gecoördineerd door de Zoogdierverseniging, in samenwerking met het CBS. Van Jaarsveld, E. Leemreise en Bloem, assisteren Leemreise al enkele jaren bij dergelijke intensieve projecten in stedelijk gebied. Alle drie onderzoekers zijn ervaren met onderzoek naar gierzwaluwen en vleermuizen en kunnen dergelijk onderzoek ook zelfstandig uitvoeren. De onderzoekers beschikten over een batdetector en konden onderling communiceren via een portofoon.

Bezoeken

Vleermuizen

Voor het in beeld brengen van de betekenis van de bebouwing voor vleermuizen zijn vijf verschillende bezoeken aan het onderzoeksgebied gebracht. De bezoeken in juni en juli zijn uitgevoerd voor het in kaart brengen van kraam- en zomerverblijven, de bezoeken in september en oktober zijn uitgevoerd voor het vaststellen van paarverblijven van de gewone dwergvleermuis en begin september is een bezoek uitgevoerd om massa-winterverblijfplaatsen vast te kunnen stellen. De toegepaste onderzoeksmethode is gebaseerd op het vleermuisprotocol 2017². In onderstaande tabel worden de verschillende bezoekdata weergegeven.

ronde	datum	tijdstip	zon op/zon onder	n-onderzoekers	doel	weersomstandigheden
1	20-5-2019	21:45-23:45	21:28	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	bewolkt, droog, 14°C, wind 1-2 bft
2	21-5-2019	3:00-5:00	5:30	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	bewolkt, droog, 12°C, windstil
3	17-6-2019	22:00-0:00	21:56	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	half bewolkt, droog, 26°C, windstil
4	2-7-2019	3:00-5:00	5:16	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	half bewolkt, droog, 12°C, windstil
5	3-9-2019	20:30-23:00	20:16	2	paarverblijfplaatsen	bewolkt, droog, 18°C, wind 1-2 bft
6	3-9-2019	23:00-1:00	20:16	2	massa winterverblijfplaatsen & paarverblijfplaatsen	bewolkt, droog, 18°C, wind 1-2 bft
7	14-10-2019	20:00-23:00	18:41	2	paarverblijfplaatsen	bewolkt, droog, 14°C, windstil

Bezoekschema vleermuisonderzoek in het plangebied.

Huisumus

Om de verspreiding van nestelende huismussen in beeld te brengen zijn twee bezoeken afgelegd. Deze bezoeken zijn in de (late) ochtend uitgevoerd. Dit is de periode van de dag waarom mannetjes het meest fanatiek tjilpen en er eventueel jongen worden gevoerd. In onderstaande tabel worden de verschillende bezoekdata weergegeven.

	datum	tijdstip	n-onderzoekers	doel	weersomstandigheden
ronde 1	7-4-2019	9:00-12:00	1	nestplaatsen localiseren	half bewolkt, droog, 20C, wind 1-2 bft
ronde 2	10-5-2019	9:30-12:15	1	nestplaatsen localiseren	bewolkt, droog, 13°C, wind 1-2 bft

Bezoekschema huismusonderzoek in het plangebied.

² Dit is het meest actuele protocol.

Gierzwaluw

Om de verspreiding van nestelende gierzwaluwen in beeld te brengen zijn drie bezoeken afgelegd. Deze bezoeken zijn in de avond uitgevoerd. Omdat volwassen gierzwaluwen doorgaans ieder avond in de nestplaats slapen, is het invliegen van slapers een goede methode. In onderstaande tabel worden de verschillende bezoekdata weergegeven.

Kotmanslaan	datum	n-onderzoekers	tijdstip	doel	weersomstandigheden
ronde 1	17-6-2019	2	20:00-22:00	nestplaatsen localiseren	half bewolkt, droog, 26°C, windstil
ronde 2	24-6-2019	2	20:00-22:00	nestplaatsen localiseren	bewolkt, droog, 31°C, wind 1-2 bft
ronde 3	9-7-2019	2	20:00-22:00	nestplaatsen localiseren	bewolkt, droog, 22°C, wind 1-2 bft

Bezoekschema gierzwaluwonderzoek in het plangebied.

Overige soorten

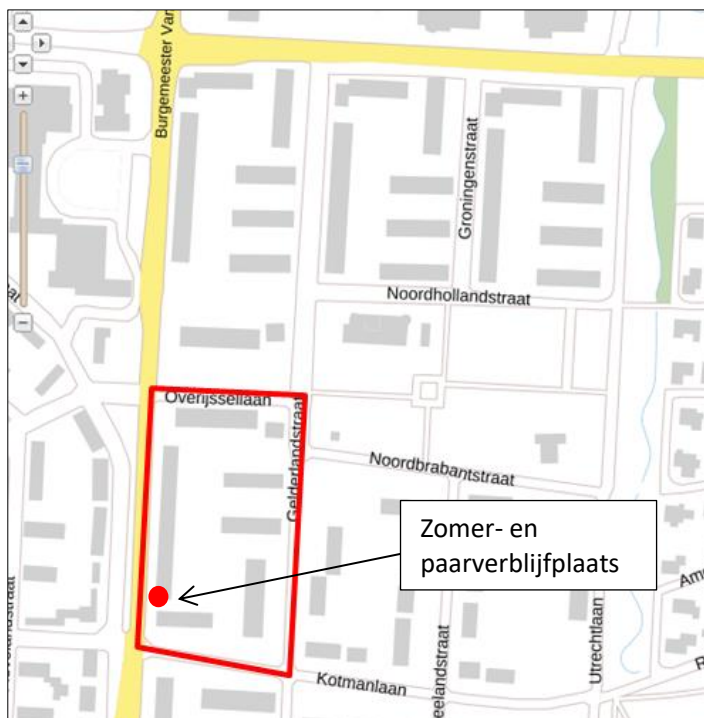
Tijdens het veldbezoek is behalve naar vleermuizen, ook gekeken naar andere beschermde soorten met een rust- of voortplantingsplaats in het gebouw, zoals de steenmarter.

4.2 Resultaten

Vleermuizen

Verblijfplaatsen

Er is één zomer- en paarverblijfplaats van een gewone dwergvleermuis in het plangebied vastgesteld. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat andere vleermuissoorten een verblijfplaats in het plangebied bezetten. Er zijn enkele over het plangebied vliegende laatvliegers opgemerkt, maar er zijn geen aanwijzingen gevonden dat deze laatvliegers een verblijfplaats bezetten in het plangebied.

Verspreiding van verblijfplaatsen van vleermuizen in het plangebied.

Aanzicht op de verblijfplaats van een gewone dwergvleermuis in de zijgevel van een gebouw. De vleermuis betreedt de spouwmuur via een open stootvoeg in de 3^e verdieping. De locatie van de invliegopening wordt met de gele ovaal aangeduid.

Foerageergebied

Tijdens alle bezoeken werden doorgaans 1-2 foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen in en rond het plangebied. Deze vleermuizen foerageerden rond de bomen en tussen de bebouwing en de beplanting. Deze vleermuizen foerageerden in het plangebied aan het begin van de avond en einde van de nacht, daarna verdwenen ze. Dit wijst erop dat deze vleermuizen een verblijfplaats in de omgeving van het plangebied bezetten en gedurende de nacht elders foerageren (dit is kenmerkend gedrag). Het plangebied vormt geen essentieel foerageergebied voor vleermuizen.

Vliegroute

Het plangebied vormt geen verbindende schakel in een lijnvormig landschapselement en vormt geen onderdeel van een vliegroute van vleermuizen.

Huismus en gierzwaluw

Er zijn tijdens het veldwerk geen aanwijzingen gevonden dat huismussen of gierzwaluwen een nestplaats bezetten in het plangebied. De gebouwen in het plangebied vormen vermoedelijk een ongeschikte nestplaats voor deze soorten.

4.3 Wettelijke consequenties

Vleermuizen

Een verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis is jaarrond beschermd. Ze zijn opgenomen in de Habitatrichtlijn. Nederland heeft de bescherming van deze soorten geregeld in de Wet natuurbescherming.

Vleermuizen mogen niet verstoord, verwond of gedood worden en verblijfplaatsen mogen niet beschadigd of vernield worden zonder ontheffing van de Wet natuurbescherming. Het slopen van gebouwen, waarin vleermuizen een vaste verblijfplaats bezetten leidt tot overtreding van Artikel 3.5lid 1, lid 2 en lid 4 van de Wet natuurbescherming (zie onder).

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen

Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming. Het slopen van het gebouw met de verblijfplaats leidt tot overtreding van drie verbodsartikelen. Deze worden met het rode kader aangeduid.

Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een vliegroute en het plangebied vormt geen essentieel foerageergebied voor vleermuizen.

Het onderzoek is conform het vleermuisprotocol 2017 uitgevoerd onder gunstige weersomstandigheden. Op basis van het uitgevoerde onderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden dat vleermuizen een verblijfplaats in het plangebied bezetten. Het slopen van bebouwing in het plangebied leidt niet tot wettelijke consequenties in het kader van de Wet natuurbescherming.

Huismus

Er zijn in het plangebied geen territoria van de huismus vastgesteld.

Gierzwaluw

Er zijn in het plangebied geen nesten van de gierzwaluw vastgesteld.

5 Samenvatting en conclusies

In de zomer en najaar van 2019 is de functie van de bebouwing in een deel van woonwijk Boswinkel te Enschede onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen en nestplaatsen van huismus en gierzwaluw. Uit het onderzoek is gebleken dat huismus en gierzwaluw geen nestplaats in het plangebied bezetten, maar dat de gewone dwergvleermuis wel een zomer- en paarverblijfplaats in een te slopen gebouw bezet.

Als gevolg van de sloop van het gebouw wordt mogelijk een vleermuis verstoord en gaat een verblijfplaats verloren welke benut wordt als zomer- en paarverblijfplaats. Het is aannemelijk dat gewone dwergvleermuizen in milde winters de zomerverblijfplaats blijven bezetten.

Er dient ontheffing aangevraagd te worden om voor het verstoren van vleermuizen en het beschadigen en vernielen van een zomer- en paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis. Het is aannemelijk dat deze ontheffing verkregen wordt³, mits voldoende mitigerende- en compenserende maatregelen genomen worden. Dit houdt concreet in dat er tijdelijke vleermuiskasten geplaatst moeten worden en dat vervangende verblijfplaatsen gecreëerd moeten worden in de vervangende nieuwbouw.

---

³ Er kan gebruik gemaakt worden van een wettelijk belang bij dergelijke projecten.

Natuurwaardenonderzoek

Boswinkel-Overijsellaan

In het kader van de Wet natuurbescherming

Colofon

Natuurwaardenonderzoek Boswinkel-Overijssellaan

In het kader van Wet natuurbescherming

Uitgevoerd door: Natuurbank Overijssel

Opdrachtgever: Ons Huis
Contactpersoon: dhr. J. Bolt
Postbus 1305
7500 BH Enschede

Projectnummer en versie: 2292, versie 1.0		Status: definitief
Projectleider: Ing. P. Leemreise	Veldmedewerker(s): Ing. P. Leemreise	Rapportdatum: 4-12-2019
Ligging projectgebied: Overijssellaan e.o. te Enschede		

Correspondentieadres:
Aladnaweg 18
7122 RR Aalten

E: info@natuurbankoverijssel.nl
T: 0543-451142 / 0614-435700

Inhoudsopgave

1 Inleiding.....	3
1.1 Aanleiding.....	3
1.2 Doel	3
2 Het onderzoeksgebied	4
2.1 Situering	4
2.2 Beschrijving van het plangebied.....	4
3 Voorgenomen activiteiten.....	5
4 Het onderzoek	5
4.1 Methode.....	5
4.2 Resultaten	7
4.3 Wettelijke consequenties.....	8
5 Samenvatting en conclusies	10

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Er zijn plannen voor sloop en vervangende nieuwbouw van woningen in een deel van wijk Boswinkel in Enschede. Deze woningen zijn gesitueerd aan de Burgemeester van Veenlaan, Wethouder Beverstraat, Gelderlandstraat en Overijssellaan. Het voornemen is om alle bebouwing in het plangebied te slopen en nieuwe woningen in het plangebied te bouwen. In het kader van de zorgplicht (art. 1.11 Wet natuurbescherming), dient initiatiefnemer zich vooraf op de hoogte te stellen van mogelijke negatieve effecten op beschermde flora- en faunawaarden. Uit een visuele beoordeling van het plangebied, welke in januari 2019 is uitgevoerd, kwam naar voren dat de aanwezigheid van een verblijfplaats van één of meerder vleermuizen en de nestplaats van de huismus en gierzwaluw in de bebouwing in het plangebied niet uitgesloten kon worden, en dat specifiek onderzoek naar het voorkomen van verblijfplaatsen van vleermuizen en nestplaatsen van huismus en gierzwaluw noodzakelijk is om zekerheid te verkrijgen over de functie van de bebouwing voor vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen.

Vleermuizen en hun verblijfplaatsen en nestplaatsen van huismus en gierzwaluw zijn namelijk strikt beschermd, en mogen alleen negatief beïnvloed worden indien een ontheffing van de Wet natuurbescherming is verkregen.

In voorliggend rapport worden de bevindingen van een jaarrond onderzoek naar de functie van de bebouwing voor vleermuizen, huismus en gierzwaluw gepresenteerd. De rapportage wordt afgesloten met het vaststellen van de wettelijke consequenties.

1.2 Doel

Om de functie van de te slopen gebouwen voor vleermuizen vast te kunnen stellen is specifiek onderzoek uitgevoerd in de periode juni – oktober 2019. Het onderzoek is uitgevoerd conform het Vleermuisprotocol 2017¹.

Onderzoeksvraag

Het onderzoek is uitgevoerd om antwoord te geven op onderstaande onderzoeksvragen:

1. *Welke functie(s) hebben de gebouwen in het plangebied voor vleermuizen? Welke soorten en hoeveel dieren bezetten een verblijfplaats in het gebouw?*
2. *Wat is functie van de gebouwen in het plangebied voor de huismus? Hoeveel mussen nestelen er en wat is de verspreiding?*
3. *Wat is functie van de gebouwen in het plangebied voor de gierzwaluw? Hoeveel gierzwaluwen nestelen er en wat is de verspreiding?*

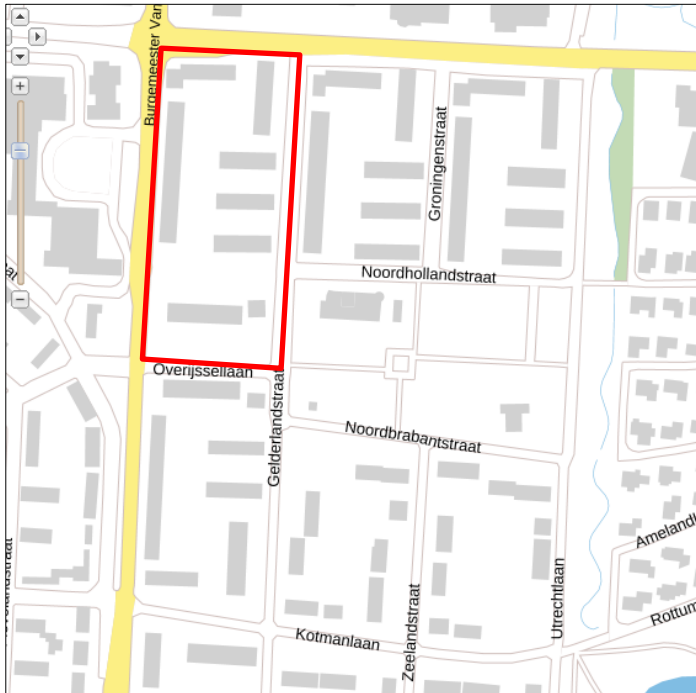
---

¹ Dit protocol is ook in 2019 geldig.

2 Het onderzoeksgebied

2.1 Situering

Het plangebied vormt een deel van de wijk Boswinkel en bestaat uit bebouwing welke is gesitueerd aan de Burgemeester van Veenlaan, Wethouder Beverstraat, Gelderlandstraat en Overijssellaan. Op onderstaande afbeelding wordt de globale ligging van het plangebied weergegeven.

Globale ligging van het plangebied. De ligging van het plangebied wordt met de rode lijn aangeduid (bron: PDOK.nl).

2.2 Beschrijving van het plangebied

In het plangebied staan zeven woonblokken. Deze bestaan uit woongebouwen met vier woonlagen en uit grondgebonden woningen. De gebouwen in het plangebied hebben een met bitumen dakleer gedekt plat dak. De staat van onderhoud is goed; alle gebouwen zijn wind- en waterdicht. Tussen de woningen en woongebouwen ligt groen, bestaande uit gazon, heesters en solitaire bomen. Op onderstaande afbeelding wordt het plangebied in detail weergegeven, evenals de begrenzing. Voor een verbeelding van het plangebied wordt naar de fotobijlage verwezen.

Verbeelding van de aanwezige bebouwing in het onderzoeksgebied.

3 Voorgenomen activiteiten

Het voornemen is om alle bebouwing in het plangebied te slopen en nieuwe woningen in het plangebied te bouwen.

4 Het onderzoek

4.1 Methode

Vleermuizen

Het onderzoek naar vleermuizen is uitgevoerd conform het vleermuisprotocol 2017. Voor het in kaart brengen van vleermuizen is zowel visueel als auditief geïnventariseerd. Met behulp van een heterodyne batdetector met opname- en verdragingsfunctie (type:Peterson D240x) is de echolocatie die vleermuizen uitzenden voor ons hoorbaar gemaakt. Wanneer op basis van frequentie, klank en ritme niet met 100% zekerheid de soort bepaald kon worden, is een opname gemaakt op een extern opname apparaat (type: Zoom H2n). Door de dieren ook zoveel mogelijk visueel waar te nemen is de determinatie geverifieerd en is het gedrag (en daarmee vaak de functie van het gebied) vastgesteld. Dit onderzoek is specifiek gericht op het in kaart brengen van verblijfplaatsen, soortsaanstelling en gebiedsgebruik. Tijdens het onderzoek is ook gebruik gemaakt van een warmtebeeldcamera (Pulsar Helion xq28). Een dergelijke camera is van grote meerwaarde bij het waarnemen met zwermende dieren, tijdens de baltsperiode en voor het waarnemen van vleermuizen met een extreem zachte sonar, zoals de gewone grootvleermuis.

Het onderzoek is opgezet om duidelijkheid te krijgen over de functie van de bebouwing in het plangebied als verblijfplaats voor gebouwbewonende vleermuizen. De bebouwing in het plangebied lijkt geschikt als zomer-, kraam-, en paarverblijfplaats en mogelijk ook als massa-winterverblijfplaats, al lijkt de bebouwing daarvoor niet bijzonder geschikt omdat alle gevels van gebouwen buitengevels zijn en er geen loggia's e.d. zijn aangetroffen. Indien een winter mild is, bezetten gewone dwergvleermuizen de gebouwen die ze in de zomer gebruiken ook in de wintermaanden. Wanneer strenge vorst optreedt, verhuizen deze dieren naar een massa-winterverblijfplaats, soms op kilometers afstand van de zomerverblijfplaats.

Het onderzoek is uitgevoerd door te posten op een strategische plek in de wijk met een batdetector nabij de te slopen bebouwing. De onderzoeker heeft het onderzoeksgebied te voet bezocht waarbij specifiek gelet is op uit- en invliegende dieren en baltsende mannelijke gewone- en ruige dwergvleermuizen in het najaar. De bezoeken zijn uitgevoerd door vier verschillende onderzoekers. Het betrof één vaste onderzoeker en wisselende mede-onderzoekers. Op verschillende nachten is overnacht in een camper in het onderzoeksgebied om de uren tussen het avond en ochtendbezoek te overbruggen.

Huismus

Het onderzoek naar de huismus is uitgevoerd conform de richtlijnen zoals die zijn opgenomen in het kennisdocument Huismus (Bij12, versie 10 juli 2017). Er zijn twee gerichte bezoeken aan het plangebied gebracht in de periode 1 april – 15 mei. Deze bezoeken zijn afgelegd in de tweede helft van de ochtend. Daarbij is gelet op territoriumindicerend gedrag, zoals tjilpende mannetjes, voervluchten en hoorbaar bedelende jongen. Het onderzoek is visueel en auditief uitgevoerd. Daarbij is gebruik gemaakt van een verrekijker. Tijdens de bezoeken in het plangebied t.b.v. vleermuis en gierzwaluw, is tevens gelet op de aanwezigheid van huismussen.

Gierzwaluw

Het onderzoek naar de gierzwaluw is uitgevoerd conform de richtlijnen zoals die zijn opgenomen in het kennisdocument Gierzwaluw (Bij12, versie 10 juli 2017). Er zijn drie gerichte bezoeken aan het plangebied gebracht in de jongenperiode (half juni-half juli). De woningen zijn onderzocht op de aanwezigheid door gericht te posten in de avond om invliegende gierzwaluwen vast te kunnen stellen en door in het plangebied rond de woningen te lopen en te luisteren naar roepende jongen of adulte vogels vanaf de nestplaats. Ook is de roep van de gierzwaluw te gehore gebracht, om een reactie vanuit de nestplaats te ontlokken. De

observatieplekken zijn strategisch gekozen, waardoor meestal 2-4 kopgevels bekeken konden worden. Vanwege het grote aantal woningen, zijn de gierzwaluwonderzoeken uitgevoerd door drie ervaren onderzoekers. Tijdens de bezoeken in het plangebied t.b.v. huismus, is tevens gelet op de aanwezigheid van gierzwaluwen.

Onderzoekers

Het onderzoek is uitgevoerd door Ing. P. Leemreise (hoofdonderzoeker), met assistentie van E. Leemreise, B. van Jaarsveld en A. Bloem. Leemreise is sinds 2009 actief betrokken bij vleermuisonderzoek in Nederland en reeds 32 jaar actief betrokken bij vogelonderzoek. Jaarlijks onderzoekt hij 20-25 van dergelijke locaties op de aanwezigheid van een verblijfplaats van vleermuizen. Naast beroepsmatig onderzoek is hij ook vrijwillig actief bij vleermuisonderzoek (monitoring). Zo telt hij jaarlijks twee maal een route in de Achterhoek op vleermuizen in het kader van het Meetnet Ecologische Monitoring. Dit onderzoek wordt gecoördineerd door de Zoogdierverseniging, in samenwerking met het CBS. Van Jaarsveld, E. Leemreise en Bloem, assisteren Leemreise al enkele jaren bij dergelijke intensieve projecten in stedelijk gebied. Alle drie onderzoekers zijn ervaren met onderzoek naar gierzwaluwen en vleermuizen en kunnen dergelijk onderzoek ook zelfstandig uitvoeren. De onderzoekers beschikten over een batdetector en konden onderling communiceren via een portofoon.

Bezoeken

Vleermuizen

Voor het in beeld brengen van de betekenis van de bebouwing voor vleermuizen zijn vijf verschillende bezoeken aan het onderzoeksgebied gebracht. De bezoeken in juni en juli zijn uitgevoerd voor het in kaart brengen van kraam- en zomerverblijven, de bezoeken in september en oktober zijn uitgevoerd voor het vaststellen van paarverblijven van de gewone dwergvleermuis en begin september is een bezoek uitgevoerd om massa-winterverblijfplaatsen vast te kunnen stellen. De toegepaste onderzoeksmethode is gebaseerd op het vleermuisprotocol 2017². In onderstaande tabel worden de verschillende bezoekdata weergegeven.

ronde	datum	tijdstip	zon op/zon onder	n-onderzoekers	doel	weersomstandigheden
1	21-5-2019	21:45-23:45	21:29	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	bewolkt, droog, 14°C, wind 1-2 bft
2	22-5-2019	3:00-5:00	5:28	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	bewolkt, droog, 9°C, windstil
3	18-6-2019	3:00-5:00	5:11	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	half bewolkt, droog, 12°C, windstil
4	2-7-2019	22:00-0:00	21:57	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	half bewolkt, droog, 22°C, wind 1-2 bft
5	3-9-2019	20:30-23:00	20:16	2	paarverblijfplaatsen	bewolkt, droog, 18°C, wind 1-2 bft
6	3-9-2019	23:00-1:00	20:16	2	massa winterverblijfplaatsen & paarverblijfplaatsen	bewolkt, droog, 18°C, wind 1-2 bft
7	14-10-2019	20:00-23:00	18:41	2	paarverblijfplaatsen	bewolkt, droog, 14°C, windstil

Bezoekschema vleermuisonderzoek in het plangebied.

Huisumus

Om de verspreiding van nestelende huismussen in beeld te brengen zijn twee bezoeken afgelegd. Deze bezoeken zijn in de (late) ochtend uitgevoerd. Dit is de periode van de dag waarom mannetjes het meest fanatiek tijlpen en er eventueel jongen worden gevoerd. In onderstaande tabel worden de verschillende bezoekdata weergegeven.

	datum	tijdstip	n-onderzoekers	doel	weersomstandigheden
ronde 1	7-4-2019	9:00-12:00	1	nestplaatsen localiseren	half bewolkt, droog, 20°C, wind 1-2 bft
ronde 2	10-5-2019	9:30-12:15	1	nestplaatsen localiseren	bewolkt, droog, 13°C, wind 1-2 bft

Bezoekschema huismusonderzoek in het plangebied.

² Dit is het meest actuele protocol.

Gierzwaluw

Om de verspreiding van nestelende gierzwaluwen in beeld te brengen zijn drie bezoeken afgelegd. Deze bezoeken zijn in de avond uitgevoerd. Omdat volwassen gierzwaluwen doorgaans ieder avond in de nestplaats slapen, is het invliegen van slapers een goede methode. In onderstaande tabel worden de verschillende bezoekdata weergegeven.

	datum	n-onderzoekers	tijdstip	doel	weersomstandigheden
ronde 1	19-6-2019	2	20:00-22:00	nestplaatsen localiseren	bewolkt, droog, 28°C, windstil
ronde 2	25-6-2019	2	20:00-22:00	nestplaatsen localiseren	bewolkt, droog, 35°C, windstil
ronde 3	14-7-2019	2	20:00-22:00	nestplaatsen localiseren	bewolkt, droog, 19°C, windstil

Bezoekschema gierzwaluwonderzoek in het plangebied.

Overige soorten

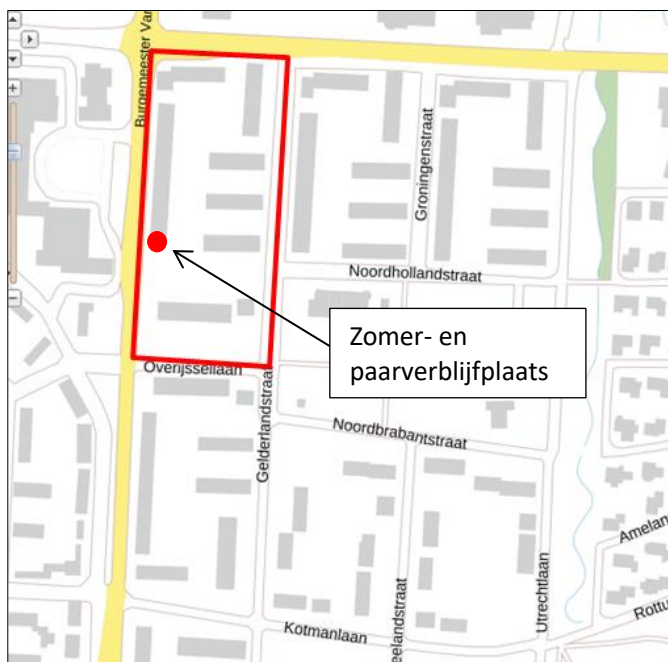
Tijdens het veldbezoek is behalve naar vleermuizen, ook gekeken naar andere beschermde soorten met een rust- of voortplantingsplaats in het gebouw, zoals de steenmarter.

4.2 Resultaten

Vleermuizen

Verblijfplaatsen

Er is één zomer- en paarverblijfplaats van een gewone dwergvleermuis in het plangebied vastgesteld. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat andere vleermuissoorten een verblijfplaats in het plangebied bezetten. Er zijn enkele over het plangebied vliegende laatvliegers opgemerkt, maar er zijn geen aanwijzingen gevonden dat deze laatvliegers een verblijfplaats bezetten in het plangebied.

Verspreiding van verblijfplaatsen van vleermuizen in het plangebied.

Aanzicht op de verblijfplaats van een gewone dwergvleermuis in de zijgevel van een gebouw. De vleermuis betreedt de spouwmuur via een open stootvoeg in de 3^e verdieping. De locatie van de invliegopening wordt met de gele ovaal aangeduid.

Foerageergebied

Tijdens alle bezoeken werden doorgaans 1-2 foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen in en rond het plangebied. Deze vleermuizen foerageerden rond de bomen en tussen de bebouwing en de beplanting. Deze vleermuizen foerageerden in het plangebied aan het begin van de avond en einde van de nacht, daarna verdwenen ze. Dit wijst erop dat deze vleermuizen een verblijfplaats in de omgeving van het plangebied bezetten en gedurende de nacht elders foerageren (dit is kenmerkend gedrag). Het plangebied vormt geen essentieel foerageergebied voor vleermuizen.

Vliegroute

Het plangebied vormt geen verbindende schakel in een lijnvormig landschapselement en vormt geen onderdeel van een vliegroute van vleermuizen.

Huismus en gierzwaluw

Er zijn tijdens het veldwerk geen aanwijzingen gevonden dat huismussen of gierzwaluwen een nestplaats bezetten in het plangebied. De gebouwen in het plangebied vormen vermoedelijk een ongeschikte nestplaats voor deze soorten.

4.3 Wettelijke consequenties

Vleermuizen

Een verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis is jaarrond beschermd. Ze zijn opgenomen in de Habitatrichtlijn. Nederland heeft de bescherming van deze soorten geregeld in de Wet natuurbescherming.

Vleermuizen mogen niet verstoord, verwond of gedood worden en verblijfplaatsen mogen niet beschadigd of vernield worden zonder ontheffing van de Wet natuurbescherming. Het slopen van gebouwen, waarin vleermuizen een vaste verblijfplaats bezetten leidt tot overtreding van Artikel 3.5lid 1, lid 2 en lid 4 van de Wet natuurbescherming (zie onder).

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen

Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming. Het slopen van het gebouw met de verblijfplaats leidt tot overtreding van drie verbodsartikelen. Deze worden met het rode kader aangeduid.

Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een vliegroute en het plangebied vormt geen essentieel foerageergebied voor vleermuizen.

Het onderzoek is conform het vleermuisprotocol 2017 uitgevoerd onder gunstige weersomstandigheden. Op basis van het uitgevoerde onderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden dat vleermuizen een verblijfplaats in het plangebied bezetten. Het slopen van bebouwing in het plangebied leidt niet tot wettelijke consequenties in het kader van de Wet natuurbescherming.

Huismus

Er zijn in het plangebied geen territoria van de huismus vastgesteld.

Gierzwaluw

Er zijn in het plangebied geen nesten van de gierzwaluw vastgesteld.

5 Samenvatting en conclusies

In de zomer en najaar van 2019 is de functie van de bebouwing in een deel van woonwijk Boswinkel te Enschede onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen en nestplaatsen van huismus en gierzwaluw. Uit het onderzoek is gebleken dat huismus en gierzwaluw geen nestplaats in het plangebied bezetten, maar dat de gewone dwergvleermuis wel een zomer- en paarverblijfplaats in een te slopen gebouw bezet.

Als gevolg van de sloop van het gebouw wordt mogelijk een vleermuis verstoord en gaat een verblijfplaats verloren welke benut wordt als zomer- en paarverblijfplaats. Het is aannemelijk dat gewone dwergvleermuizen in milde winters de zomerverblijfplaats blijven bezetten.

Er dient ontheffing aangevraagd te worden om voor het verstoren van vleermuizen en het beschadigen en vernielen van een zomer- en paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis. Het is aannemelijk dat deze ontheffing verkregen wordt³, mits voldoende mitigerende- en compenserende maatregelen genomen worden. Dit houdt concreet in dat er tijdelijke vleermuiskasten geplaatst moeten worden en dat vervangende verblijfplaatsen gecreëerd moeten worden in de vervangende nieuwbouw.

---

³ Er kan gebruik gemaakt worden van een wettelijk belang bij dergelijke projecten.

Natuurwaardenonderzoek

Boswinkel-Gelderlandstraat

In het kader van de Wet natuurbescherming

Colofon

Natuurwaardenonderzoek Boswinkel-Gelderlandstraat

In het kader van Wet natuurbescherming

Uitgevoerd door: Natuurbank Overijssel

Opdrachtgever: Ons Huis
Contactpersoon: dhr. J. Bolt
Postbus 1305
7500 BH Enschede

Projectnummer en versie: 2293, versie 1.0		Status: definitief
Projectleider: Ing. P. Leemreise	Veldmedewerker(s): Ing. P. Leemreise	Rapportdatum: 4-12-2019
Ligging projectgebied: Gelderlandstraat e.o. te Enschede		

Correspondentieadres:
Aladnaweg 18
7122 RR Aalten

E: info@natuurbankoverijssel.nl
T: 0543-451142 / 0614-435700

Inhoudsopgave

1 Inleiding.....	3
1.1 Aanleiding.....	3
1.2 Doel	3
2 Het onderzoeksgebied	4
2.1 Situering	4
2.2 Beschrijving van het plangebied.....	4
3 Voorgenomen activiteiten.....	5
4 Het onderzoek	5
4.1 Methode.....	5
4.2 Resultaten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.3 Wettelijke consequenties.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5 Samenvatting en conclusies	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Er zijn plannen voor sloop en vervangende nieuwbouw van woningen in een deel van wijk Boswinkel in Enschede. Deze woningen zijn gesitueerd aan de Noordhollandstraat, Gelderlandstraat, Wethouder Beverstraat en Groningenstraat. Het voornemen is om alle bebouwing in het plangebied te slopen en nieuwe woningen in het plangebied te bouwen. In het kader van de zorgplicht (art. 1.11 Wet natuurbescherming), dient initiatiefnemer zich vooraf op de hoogte te stellen van mogelijke negatieve effecten op beschermde flora- en faunawaarden. Uit een visuele beoordeling van het plangebied, welke in januari 2019 is uitgevoerd, kwam naar voren dat de aanwezigheid van een verblijfplaats van één of meerder vleermuizen en de nestplaats van de huismus en gierzwaluw in de bebouwing in het plangebied niet uitgesloten kon worden, en dat specifiek onderzoek naar het voorkomen van verblijfplaatsen van vleermuizen en nestplaatsen van huismus en gierzwaluw noodzakelijk is om zekerheid te verkrijgen over de functie van de bebouwing voor vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen.

Vleermuizen en hun verblijfplaatsen en nestplaatsen van huismus en gierzwaluw zijn namelijk strikt beschermd, en mogen alleen negatief beïnvloed worden indien een ontheffing van de Wet natuurbescherming is verkregen.

In voorliggend rapport worden de bevindingen van een jaarrond onderzoek naar de functie van de bebouwing voor vleermuizen, huismus en gierzwaluw gepresenteerd. De rapportage wordt afgesloten met het vaststellen van de wettelijke consequenties.

1.2 Doel

Om de functie van de te slopen gebouwen voor vleermuizen vast te kunnen stellen is specifiek onderzoek uitgevoerd in de periode juni – oktober 2019. Het onderzoek is uitgevoerd conform het Vleermuisprotocol 2017¹.

Onderzoeksvraag

Het onderzoek is uitgevoerd om antwoord te geven op onderstaande onderzoeksvragen:

1. *Welke functie(s) hebben de gebouwen in het plangebied voor vleermuizen? Welke soorten en hoeveel dieren bezetten een verblijfplaats in het gebouw?*
2. *Wat is functie van de gebouwen in het plangebied voor de huismus? Hoeveel mussen nestelen er en wat is de verspreiding?*
3. *Wat is functie van de gebouwen in het plangebied voor de gierzwaluw? Hoeveel gierzwaluwen nestelen er en wat is de verspreiding?*

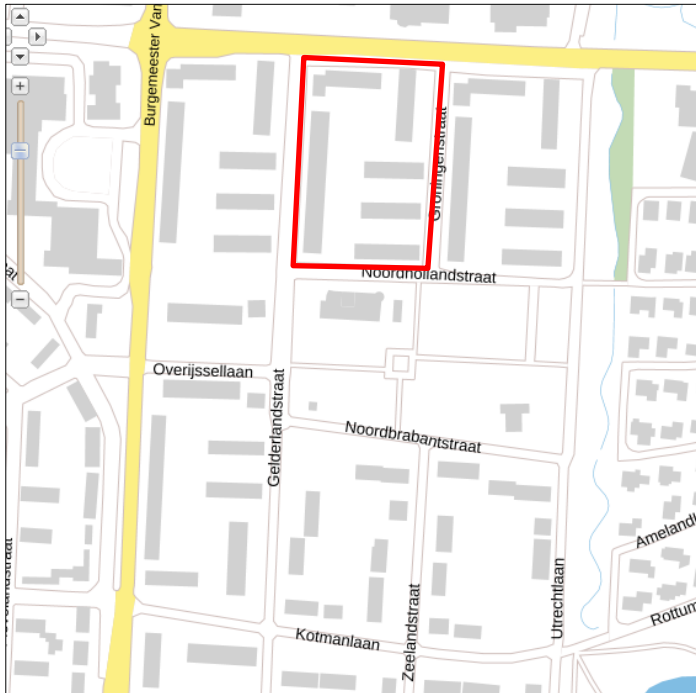
---

¹ Dit protocol is ook in 2019 geldig.

2 Het onderzoeksgebied

2.1 Situering

Het plangebied vormt een deel van de wijk Boswinkel en bestaat uit bebouwing welke is gesitueerd aan de Noordhollandstraat, Gelderlandstraat, Wethouder Beverstraat en Groningenstraat. Op onderstaande afbeelding wordt de globale ligging van het plangebied weergegeven.

Globale ligging van het plangebied. De ligging van het plangebied wordt met de rode lijn aangeduid (bron: PDOK.nl).

2.2 Beschrijving van het plangebied

In het plangebied staan zeven woonblokken. Deze bestaan uit woongebouwen met vier woonlagen en uit grondgebonden woningen. De gebouwen in het plangebied hebben een met bitumen dakleer gedekt plat dak. De staat van onderhoud is goed; alle gebouwen zijn wind- en waterdicht. Tussen de woningen en woongebouwen ligt groen, bestaande uit gazon, heesters en solitaire bomen. Op onderstaande afbeelding wordt het plangebied in detail weergegeven, evenals de begrenzing. Voor een verbeelding van het plangebied wordt naar de fotobijlage verwezen.

Verbeelding van de aanwezige bebouwing in het onderzoeksgebied (bron:Google).

3 Voorgenomen activiteiten

Het voornemen is om alle bebouwing in het plangebied te slopen en nieuwe woningen in het plangebied te bouwen.

4 Het onderzoek

4.1 Methode

Vleermuizen

Het onderzoek naar vleermuizen is uitgevoerd conform het vleermuisprotocol 2017. Voor het in kaart brengen van vleermuizen is zowel visueel als auditief geïnventariseerd. Met behulp van een heterodyne batdetector met opname- en verdragingsfunctie (type:Peterson D240x) is de echolocatie die vleermuizen uitzenden voor ons hoorbaar gemaakt. Wanneer op basis van frequentie, klank en ritme niet met 100% zekerheid de soort bepaald kon worden, is een opname gemaakt op een extern opname apparaatuur (type: Zoom H2n). Door de dieren ook zoveel mogelijk visueel waar te nemen is de determinatie geverifieerd en is het gedrag (en daarmee vaak de functie van het gebied) vastgesteld. Dit onderzoek is specifiek gericht op het in kaart brengen van verblijfplaatsen, soortsaamenstelling en gebiedsgebruik. Tijdens het onderzoek is ook gebruik gemaakt van een warmtebeeldcamera (Pulsar Helion xq28). Een dergelijke camera is van grote meerwaarde bij het waarnemen met zwermende dieren, tijdens de baltsperiode en voor het waarnemen van vleermuizen met een extreem zachte sonar, zoals de gewone grootvleermuis.

Het onderzoek is opgezet om duidelijkheid te krijgen over de functie van de bebouwing in het plangebied als verblijfplaats voor gebouwbewonende vleermuizen. De bebouwing in het plangebied lijkt geschikt als zomer-, kraam-, en paarverblijfplaats en mogelijk ook als massa-winterverblijfplaats, al lijkt de bebouwing daarvoor niet bijzonder geschikt omdat alle gevels van gebouwen buitengevels zijn en er geen loggia's e.d. zijn aangetroffen. Indien een winter mild is, bezetten gewone dwergvleermuizen de gebouwen die ze in de zomer gebruiken ook in de wintermaanden. Wanneer strenge vorst optreedt, verhuizen deze dieren naar een massa-winterverblijfplaats, soms op kilometers afstand van de zomerverblijfplaats.

Het onderzoek is uitgevoerd door te posten op een strategische plek in de wijk met een batdetector nabij de te slopen bebouwing. De onderzoeker heeft het onderzoeksgebied te voet bezocht waarbij specifiek gelet is op uit- en invliegende dieren en baltsende mannelijke gewone- en ruige dwergvleermuizen in het najaar. De bezoeken zijn uitgevoerd door vier verschillende onderzoekers. Het betrof één vaste onderzoeker en wisselende mede-onderzoekers. Op verschillende nachten is overnacht in een camper in het onderzoeksgebied om de uren tussen het avond en ochtendbezoek te overbruggen.

Huismus

Het onderzoek naar de huismus is uitgevoerd conform de richtlijnen zoals die zijn opgenomen in het kennisdocument Huismus (Bij12, versie 10 juli 2017). Er zijn twee gerichte bezoeken aan het plangebied gebracht in de periode 1 april – 15 mei. Deze bezoeken zijn afgelegd in de tweede helft van de ochtend. Daarbij is gelet op territoriumindicerend gedrag, zoals tjilpende mannetjes, voervluchten en hoorbaar bedelende jongen. Het onderzoek is visueel en auditief uitgevoerd. Daarbij is gebruik gemaakt van een verrekijker. Tijdens de bezoeken in het plangebied t.b.v. vleermuis en gierzwaluw, is tevens gelet op de aanwezigheid van huismussen.

Gierzwaluw

Het onderzoek naar de gierzwaluw is uitgevoerd conform de richtlijnen zoals die zijn opgenomen in het kennisdocument Gierzwaluw (Bij12, versie 10 juli 2017). Er zijn drie gerichte bezoeken aan het plangebied gebracht in de jongenperiode (half juni-half juli). De woningen zijn onderzocht op de aanwezigheid door gericht te posten in de avond om invliegende gierzwaluwen vast te kunnen stellen en door in het plangebied rond de woningen te lopen en te luisteren naar roepende jongen of adulte vogels vanaf de nestplaats. Ook is de roep van de gierzwaluw te gehore gebracht, om een reactie vanuit de nestplaats te ontlokken. De

observatieplekken zijn strategisch gekozen, waardoor meestal 2-4 kopgevels bekeken konden worden. Vanwege het grote aantal woningen, zijn de gierzwaluwonderzoeken uitgevoerd door drie ervaren onderzoekers. Tijdens de bezoeken in het plangebied t.b.v. huismus, is tevens gelet op de aanwezigheid van gierzwaluwen.

Onderzoekers

Het onderzoek is uitgevoerd door Ing. P. Leemreise (hoofdonderzoeker), met assistentie van E. Leemreise, B. van Jaarsveld en A. Bloem. Leemreise is sinds 2009 actief betrokken bij vleermuisonderzoek in Nederland en reeds 32 jaar actief betrokken bij vogelonderzoek. Jaarlijks onderzoekt hij 20-25 van dergelijke locaties op de aanwezigheid van een verblijfplaats van vleermuizen. Naast beroepsmatig onderzoek is hij ook vrijwillig actief bij vleermuisonderzoek (monitoring). Zo telt hij jaarlijks twee maal een route in de Achterhoek op vleermuizen in het kader van het Meetnet Ecologische Monitoring. Dit onderzoek wordt gecoördineerd door de Zoogdierverseniging, in samenwerking met het CBS. Van Jaarsveld, E. Leemreise en Bloem, assisteren Leemreise al enkele jaren bij dergelijke intensieve projecten in stedelijk gebied. Alle drie onderzoekers zijn ervaren met onderzoek naar gierzwaluwen en vleermuizen en kunnen dergelijk onderzoek ook zelfstandig uitvoeren. De onderzoekers beschikten over een batdetector en konden onderling communiceren via een portofoon.

Bezoeken

Vleermuizen

Voor het in beeld brengen van de betekenis van de bebouwing voor vleermuizen zijn vijf verschillende bezoeken aan het onderzoeksgebied gebracht. De bezoeken in juni en juli zijn uitgevoerd voor het in kaart brengen van kraam- en zomerverblijven, de bezoeken in september en oktober zijn uitgevoerd voor het vaststellen van paarverblijven van de gewone dwergvleermuis en begin september is een bezoek uitgevoerd om massa-winterverblijfplaatsen vast te kunnen stellen. De toegepaste onderzoeksmethode is gebaseerd op het vleermuisprotocol 2017². In onderstaande tabel worden de verschillende bezoekdata weergegeven.

ronde	datum	tijdstip	zon op/zon	n-onder-	doel	weersomstandigheden
1	22-5-2019	21:45-23:45	21:31	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	bewolkt, droog, 19°C, wind 1-2 bft
2	23-5-2019	3:00-5:00	5:27	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	bewolkt, droog, 8°C, windstil
3	18-6-2019	22:00-0:00	21:57	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	bewolkt, droog, 28°C, windstil
4	5-7-2019	3:00-5:00	5:18	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	bewolkt, droog, 13°C, windstil
5	6-9-2019	20:30-23:00	20:09	2	paarverblijfplaatsen	
6	6-9-2019	23:00-1:00	20:09	2	massa winterverblijfplaatsen & paarverblijfplaatsen	
7	14-10-2019	20:00-23:00	18:41	2	paarverblijfplaatsen	bewolkt, droog, 14°C, windstil

Bezoekschema vleermuisonderzoek in het plangebied.

Huisumus

Om de verspreiding van nestelende huismussen in beeld te brengen zijn twee bezoeken afgelegd. Deze bezoeken zijn in de (late) ochtend uitgevoerd. Dit is de periode van de dag waarom mannetjes het meest fanatiek tijlpen en er eventueel jongen worden gevoerd. In onderstaande tabel worden de verschillende bezoekdata weergegeven.

	datum	tijdstip	n-onderzoekers	doel	weersomstandigheden
ronde 1	7-4-2019	9:00-12:00	1	nestplaatsen localiseren	half bewolkt, droog, 20C, wind 1-2 bft
ronde 2	10-5-2019	9:30-12:15	1	nestplaatsen localiseren	bewolkt, droog, 13°C, wind 1-2 bft

Bezoekschema huismusonderzoek in het plangebied.

² Dit is het meest actuele protocol.

Gierzwaluw

Om de verspreiding van nestelende gierzwaluwen in beeld te brengen zijn drie bezoeken afgelegd. Deze bezoeken zijn in de avond uitgevoerd. Omdat volwassen gierzwaluwen doorgaans ieder avond in de nestplaats slapen, is het invliegen van slapers een goede methode. In onderstaande tabel worden de verschillende bezoekdata weergegeven.

Gelderlandstraat	datum	n-onder-zoekers	tijdstip	doel	weersomstandigheden
ronde 1	18-6-2019	2	20:00-22:00	nestplaatsen localiseren	half bewolkt, droog, 28°C, windstil
ronde 2	1-7-2019	2	20:00-22:00	nestplaatsen localiseren	onbewolkt, 28°C, windstil
ronde 3	12-7-2019	2	20:00-22:00	nestplaatsen localiseren	bewolkt, droog, 22°C, windstil

Bezoekschema gierzwaluwonderzoek in het plangebied.

Overige soorten

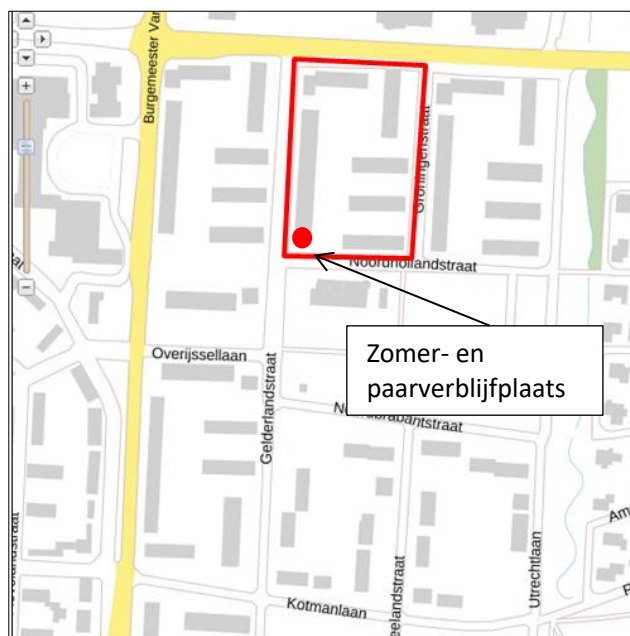
Tijdens het veldbezoek is behalve naar vleermuizen, ook gekeken naar andere beschermde soorten met een rust- of voortplantingsplaats in het gebouw, zoals de steenmarter.

4.2 Resultaten

Vleermuizen

Verblijfplaatsen

Er is één zomer- en paarverblijfplaats van een gewone dwergvleermuis in het plangebied vastgesteld. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat andere vleermuissoorten een verblijfplaats in het plangebied bezetten. Er zijn enkele over het plangebied vliegende laatvliegers opgemerkt, maar er zijn geen aanwijzingen gevonden dat deze laatvliegers een verblijfplaats bezetten in het plangebied.

Verspreiding van verblijfplaatsen van vleermuizen in het plangebied.

Aanzicht op de verblijfplaats van een gewone dwergvleermuis in de zijgevel van een gebouw. De vleermuis betreedt de spouwmuur via een open stootvoeg in de 4^e verdieping. De locatie van de invliegopening wordt met de gele ovaal aangeduid.

Foerageergebied

Tijdens alle bezoeken werden doorgaans 1-2 foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen in en rond het plangebied. Deze vleermuizen foerageerden rond de bomen en tussen de bebouwing en de beplanting. Deze vleermuizen foerageerden in het plangebied aan het begin van de avond en einde van de nacht, daarna verdwenen ze. Dit wijst erop dat deze vleermuizen een verblijfplaats in de omgeving van het plangebied bezetten en gedurende de nacht elders foerageren (dit is kenmerkend gedrag). Het plangebied vormt geen essentieel foerageergebied voor vleermuizen.

Vliegroute

Het plangebied vormt geen verbindende schakel in een lijnvormig landschapselement en vormt geen onderdeel van een vliegroute van vleermuizen.

Huismus en gierzwaluw

Er zijn tijdens het veldwerk geen aanwijzingen gevonden dat huismussen of gierzwaluwen een nestplaats bezetten in het plangebied. De gebouwen in het plangebied vormen vermoedelijk een ongeschikte nestplaats voor deze soorten.

4.3 Wettelijke consequenties

Vleermuizen

Een verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis is jaarrond beschermd. Ze zijn opgenomen in de Habitatrichtlijn. Nederland heeft de bescherming van deze soorten geregeld in de Wet natuurbescherming.

Vleermuizen mogen niet verstoord, verwond of gedood worden en verblijfplaatsen mogen niet beschadigd of vernield worden zonder ontheffing van de Wet natuurbescherming. Het slopen van gebouwen, waarin vleermuizen een vaste verblijfplaats bezetten leidt tot overtreding van Artikel 3.5lid 1, lid 2 en lid 4 van de Wet natuurbescherming (zie onder).

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen

Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming. Het slopen van het gebouw met de verblijfplaats leidt tot overtreding van drie verbodsartikelen. Deze worden met het rode kader aangeduid.

Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een vliegroute en het plangebied vormt geen essentieel foerageergebied voor vleermuizen.

Het onderzoek is conform het vleermuisprotocol 2017 uitgevoerd onder gunstige weersomstandigheden. Op basis van het uitgevoerde onderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden dat vleermuizen een verblijfplaats in het plangebied bezetten. Het slopen van bebouwing in het plangebied leidt niet tot wettelijke consequenties in het kader van de Wet natuurbescherming.

Huismus

Er zijn in het plangebied geen territoria van de huismus vastgesteld.

Gierzwaluw

Er zijn in het plangebied geen nesten van de gierzwaluw vastgesteld.

5 Samenvatting en conclusies

In de zomer en najaar van 2019 is de functie van de bebouwing in een deel van woonwijk Boswinkel te Enschede onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen en nestplaatsen van huismus en gierzwaluw. Uit het onderzoek is gebleken dat huismus en gierzwaluw geen nestplaats in het plangebied bezetten, maar dat de gewone dwergvleermuis wel een zomer- en paarverblijfplaats in een te slopen gebouw bezet.

Als gevolg van de sloop van het gebouw wordt mogelijk een vleermuis verstoord en gaat een verblijfplaats verloren welke benut wordt als zomer- en paarverblijfplaats. Het is aannemelijk dat gewone dwergvleermuizen in milde winters de zomerverblijfplaats blijven bezetten.

Er dient ontheffing aangevraagd te worden om voor het verstoren van vleermuizen en het beschadigen en vernielen van een zomer- en paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis. Het is aannemelijk dat deze ontheffing verkregen wordt³, mits voldoende mitigerende- en compenserende maatregelen genomen worden. Dit houdt concreet in dat er tijdelijke vleermuiskasten geplaatst moeten worden en dat vervangende verblijfplaatsen gecreëerd moeten worden in de vervangende nieuwbouw.

---

³ Er kan gebruik gemaakt worden van een wettelijk belang bij dergelijke projecten.

Natuurwaardenonderzoek

Boswinkel-Groningenstraat

In het kader van de Wet natuurbescherming

Colofon

Natuurwaardenonderzoek Boswinkel-Groningenstraat

In het kader van Wet natuurbescherming

Uitgevoerd door: Natuurbank Overijssel

Opdrachtgever: Ons Huis
Contactpersoon: dhr. J. Bolt
  Postbus 1305
  7500 BH Enschede

Projectnummer en versie: 2294, versie 1.0		Status: definitief
Projectleider: Ing. P. Leemreise	Veldmedewerker(s): Ing. P. Leemreise	Rapportdatum: 20-12-2019
Ligging projectgebied: Overijssellaan e.o. te Enschede		

Correspondentieadres:
Aladnaweg 18
7122 RR Aalten

E: info@natuurbankoverijssel.nl
T: 0543-451142 / 0614-435700

Inhoudsopgave

1 Inleiding.....	3
1.1 Aanleiding.....	3
1.2 Doel	3
2 Het onderzoeksgebied	4
2.1 Situering	4
2.2 Beschrijving van het plangebied.....	4
3 Voorgenomen activiteiten.....	5
4 Het onderzoek.....	5
4.1 Methode.....	5
4.2 Resultaten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.3 Wettelijke consequenties.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5 Samenvatting en conclusies	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Er zijn plannen voor sloop en vervangende nieuwbouw van woningen in een deel van wijk Boswinkel in Enschede. Deze woningen zijn gesitueerd aan de Noordhollandstraat, Utrechtlaan, Wethouder Beversstraat en Groningenstraat. Het voornemen is om alle bebouwing in het plangebied te slopen en nieuwe woningen in het plangebied te bouwen. In het kader van de zorgplicht (art. 1.11 Wet natuurbescherming), dient initiatiefnemer zich vooraf op de hoogte te stellen van mogelijke negatieve effecten op beschermde flora- en faunawaarden. Uit een visuele beoordeling van het plangebied, welke in januari 2019 is uitgevoerd, kwam naar voren dat de aanwezigheid van een verblijfplaats van één of meerder vleermuizen en de nestplaats van de huismus en gierzwaluw in de bebouwing in het plangebied niet uitgesloten kon worden, en dat specifiek onderzoek naar het voorkomen van verblijfplaatsen van vleermuizen en nestplaatsen van huismus en gierzwaluw noodzakelijk is om zekerheid te verkrijgen over de functie van de bebouwing voor vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen.

Vleermuizen en hun verblijfplaatsen en nestplaatsen van huismus en gierzwaluw zijn namelijk strikt beschermd, en mogen alleen negatief beïnvloed worden indien een ontheffing van de Wet natuurbescherming is verkregen.

In voorliggend rapport worden de bevindingen van een jaarrond onderzoek naar de functie van de bebouwing voor vleermuizen, huismus en gierzwaluw gepresenteerd. De rapportage wordt afgesloten met het vaststellen van de wettelijke consequenties.

1.2 Doel

Om de functie van de te slopen gebouwen voor vleermuizen vast te kunnen stellen is specifiek onderzoek uitgevoerd in de periode juni – oktober 2019. Het onderzoek is uitgevoerd conform het Vleermuisprotocol 2017¹.

Onderzoeksvraag

Het onderzoek is uitgevoerd om antwoord te geven op onderstaande onderzoeksvragen:

1. *Welke functie(s) hebben de gebouwen in het plangebied voor vleermuizen? Welke soorten en hoeveel dieren bezetten een verblijfplaats in het gebouw?*
2. *Wat is functie van de gebouwen in het plangebied voor de huismus? Hoeveel mussen nestelen er en wat is de verspreiding?*
3. *Wat is functie van de gebouwen in het plangebied voor de gierzwaluw? Hoeveel gierzwaluwen nestelen er en wat is de verspreiding?*

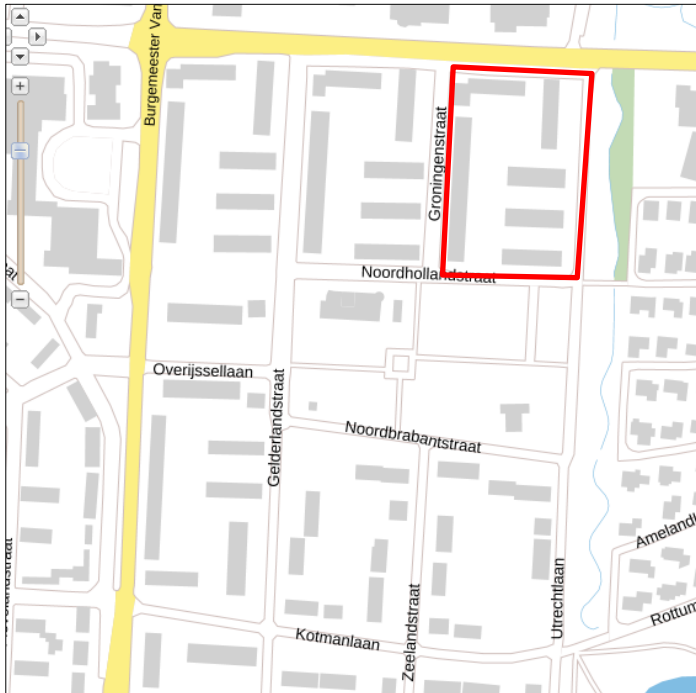
---

¹ Dit protocol is ook in 2019 geldig.

2 Het onderzoeksgebied

2.1 Situering

Het plangebied vormt een deel van de wijk Boswinkel en bestaat uit bebouwing welke is gesitueerd aan de Noordhollandstraat, Utrechtlaan Wethouder Beversstraat en Groningenstraat. Op onderstaande afbeelding wordt de globale ligging van het plangebied weergegeven.

Globale ligging van het plangebied. De ligging van het plangebied wordt met de rode lijn aangeduid (bron: PDOK.nl).

2.2 Beschrijving van het plangebied

In het plangebied staan zes woonblokken. Deze bestaan uit woongebouwen met vier woonlagen en uit grondgebonden woningen. De gebouwen in het plangebied hebben een met bitumen dakleer gedekt plat dak. De staat van onderhoud is goed; alle gebouwen zijn wind- en waterdicht. Tussen de woningen en woongebouwen ligt groen, bestaande uit gazon, heesters en solitaire bomen. Op onderstaande afbeelding wordt het plangebied in detail weergegeven, evenals de begrenzing. Voor een verbeelding van het plangebied wordt naar de fotobijlage verwezen.

Verbeelding van de aanwezige bebouwing in het onderzoeksgebied (bron:Google).

3 Voorgenomen activiteiten

Het voornemen is om alle bebouwing in het plangebied te slopen en nieuwe woningen in het plangebied te bouwen.

4 Het onderzoek

4.1 Methode

Vleermuizen

Het onderzoek naar vleermuizen is uitgevoerd conform het vleermuisprotocol 2017. Voor het in kaart brengen van vleermuizen is zowel visueel als auditief geïnventariseerd. Met behulp van een heterodyne batdetector met opname- en verdragingsfunctie (type:Peterson D240x) is de echolocatie die vleermuizen uitzenden voor ons hoorbaar gemaakt. Wanneer op basis van frequentie, klank en ritme niet met 100% zekerheid de soort bepaald kon worden, is een opname gemaakt op een extern opname apparaat (type: Zoom H2n). Door de dieren ook zoveel mogelijk visueel waar te nemen is de determinatie geverifieerd en is het gedrag (en daarmee vaak de functie van het gebied) vastgesteld. Dit onderzoek is specifiek gericht op het in kaart brengen van verblijfplaatsen, soortsaanstelling en gebiedsgebruik. Tijdens het onderzoek is ook gebruik gemaakt van een warmtebeeldcamera (Pulsar Helion xq28). Een dergelijke camera is van grote meerwaarde bij het waarnemen met zwermende dieren, tijdens de baltsperiode en voor het waarnemen van vleermuizen met een extreem zachte sonar, zoals de gewone grootvleermuis.

Het onderzoek is opgezet om duidelijkheid te krijgen over de functie van de bebouwing in het plangebied als verblijfplaats voor gebouwbewonende vleermuizen. De bebouwing in het plangebied lijkt geschikt als zomer-, kraam-, en paarverblijfplaats en mogelijk ook als massa-winterverblijfplaats, al lijkt de bebouwing daarvoor niet bijzonder geschikt omdat alle gevels van gebouwen buitengevels zijn en er geen loggia's e.d. zijn aangetroffen. Indien een winter mild is, bezetten gewone dwergvleermuizen de gebouwen die ze in de zomer gebruiken ook in de wintermaanden. Wanneer strenge vorst optreedt, verhuizen deze dieren naar een massa-winterverblijfplaats, soms op kilometers afstand van de zomerverblijfplaats.

Het onderzoek is uitgevoerd door te posten op een strategische plek in de wijk met een batdetector nabij de te slopen bebouwing. De onderzoeker heeft het onderzoeksgebied te voet bezocht waarbij specifiek gelet is op uit- en invliegende dieren en baltsende mannelijke gewone- en ruige dwergvleermuizen in het najaar. De bezoeken zijn uitgevoerd door vier verschillende onderzoekers. Het betrof één vaste onderzoeker en wisselende mede-onderzoekers. Op verschillende nachten is overnacht in een camper in het onderzoeksgebied om de uren tussen het avond en ochtendbezoek te overbruggen.

Huismus

Het onderzoek naar de huismus is uitgevoerd conform de richtlijnen zoals die zijn opgenomen in het kennisdocument Huismus (Bij12, versie 10 juli 2017). Er zijn twee gerichte bezoeken aan het plangebied gebracht in de periode 1 april – 15 mei. Deze bezoeken zijn afgelegd in de tweede helft van de ochtend. Daarbij is gelet op territoriumindicerend gedrag, zoals tjilpende mannetjes, voervluchten en hoorbaar bedelende jongen. Het onderzoek is visueel en auditief uitgevoerd. Daarbij is gebruik gemaakt van een verrekijker. Tijdens de bezoeken in het plangebied t.b.v. vleermuis en gierzwaluw, is tevens gelet op de aanwezigheid van huismussen.

Gierzwaluw

Het onderzoek naar de gierzwaluw is uitgevoerd conform de richtlijnen zoals die zijn opgenomen in het kennisdocument Gierzwaluw (Bij12, versie 10 juli 2017). Er zijn drie gerichte bezoeken aan het plangebied gebracht in de jongenperiode (half juni-half juli). De woningen zijn onderzocht op de aanwezigheid door gericht te posten in de avond om invliegende gierzwaluwen vast te kunnen stellen en door in het plangebied rond de woningen te lopen en te luisteren naar roepende jongen of adulte vogels vanaf de nestplaats. Ook is de roep van de gierzwaluw te gehore gebracht, om een reactie vanuit de nestplaats te ontlokken. De

observatieplekken zijn strategisch gekozen, waardoor meestal 2-4 kopgevels bekeken konden worden. Vanwege het grote aantal woningen, zijn de gierzwaluwonderzoeken uitgevoerd door drie ervaren onderzoekers. Tijdens de bezoeken in het plangebied t.b.v. huismus, is tevens gelet op de aanwezigheid van gierzwaluwen.

Onderzoekers

Het onderzoek is uitgevoerd door Ing. P. Leemreise (hoofdonderzoeker), met assistentie van E. Leemreise, B. van Jaarsveld en A. Bloem. Leemreise is sinds 2009 actief betrokken bij vleermuisonderzoek in Nederland en reeds 32 jaar actief betrokken bij vogelonderzoek. Jaarlijks onderzoekt hij 20-25 van dergelijke locaties op de aanwezigheid van een verblijfplaats van vleermuizen. Naast beroepsmatig onderzoek is hij ook vrijwillig actief bij vleermuisonderzoek (monitoring). Zo telt hij jaarlijks twee maal een route in de Achterhoek op vleermuizen in het kader van het Meetnet Ecologische Monitoring. Dit onderzoek wordt gecoördineerd door de Zoogdierverseniging, in samenwerking met het CBS. Van Jaarsveld, E. Leemreise en Bloem, assisteren Leemreise al enkele jaren bij dergelijke intensieve projecten in stedelijk gebied. Alle drie onderzoekers zijn ervaren met onderzoek naar gierzwaluwen en vleermuizen en kunnen dergelijk onderzoek ook zelfstandig uitvoeren. De onderzoekers beschikten over een batdetector en konden onderling communiceren via een portofoon.

Bezoeken

Vleermuizen

Voor het in beeld brengen van de betekenis van de bebouwing voor vleermuizen zijn vijf verschillende bezoeken aan het onderzoeksgebied gebracht. De bezoeken in juni en juli zijn uitgevoerd voor het in kaart brengen van kraam- en zomerverblijven, de bezoeken in september en oktober zijn uitgevoerd voor het vaststellen van paarverblijven van de gewone dwergvleermuis en begin september is een bezoek uitgevoerd om massa-winterverblijfplaatsen vast te kunnen stellen. De toegepaste onderzoeksmethode is gebaseerd op het vleermuisprotocol 2017². In onderstaande tabel worden de verschillende bezoekdata weergegeven.

ronde	datum	tijdstip	zon op/zon	n-onder-	doel	weersomstandigheden
1	22-5-2019	21:45-23:45	21:31	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	bewolkt, droog, 19°C, wind 1-2 bft
2	23-5-2019	3:00-5:00	5:27	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	bewolkt, droog, 8°C, windstil
3	18-6-2019	22:00-0:00	21:57	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	bewolkt, droog, 28°C, windstil
4	5-7-2019	3:00-5:00	5:18	2	zomerverblijfplaatsen en kraamkolonie	bewolkt, droog, 13°C, windstil
5	6-9-2019	20:30-23:00	20:09	2	paarverblijfplaatsen	
6	6-9-2019	23:00-1:00	20:09	2	massa winterverblijfplaatsen & paarverblijfplaatsen	
7	14-10-2019	20:00-23:00	18:41	2	paarverblijfplaatsen	bewolkt, droog, 14°C, windstil

Bezoekschema vleermuisonderzoek in het plangebied.

Huisumus

Om de verspreiding van nestelende huismussen in beeld te brengen zijn twee bezoeken afgelegd. Deze bezoeken zijn in de (late) ochtend uitgevoerd. Dit is de periode van de dag waarom mannetjes het meest fanatiek tijlpen en er eventueel jongen worden gevoerd. In onderstaande tabel worden de verschillende bezoekdata weergegeven.

	datum	tijdstip	n-onderzoekers	doel	weersomstandigheden
ronde 1	7-4-2019	9:00-12:00	1	nestplaatsen localiseren	half bewolkt, droog, 20C, wind 1-2 bft
ronde 2	10-5-2019	9:30-12:15	1	nestplaatsen localiseren	bewolkt, droog, 13°C, wind 1-2 bft

Bezoekschema huismusonderzoek in het plangebied.

² Dit is het meest actuele protocol.

Gierzwaluw

Om de verspreiding van nestelende gierzwaluwen in beeld te brengen zijn drie bezoeken afgelegd. Deze bezoeken zijn in de avond uitgevoerd. Omdat volwassen gierzwaluwen doorgaans ieder avond in de nestplaats slapen, is het invliegen van slapers een goede methode. In onderstaande tabel worden de verschillende bezoekdata weergegeven.

Gelderlandstraat	datum	n-onderzoekers	tijdstip	doel	weersomstandigheden
ronde 1	18-6-2019	2	20:00-22:00	nestplaatsen localiseren	half bewolkt, droog, 28°C, windstil
ronde 2	1-7-2019	2	20:00-22:00	nestplaatsen localiseren	onbewolkt, 28°C, windstil
ronde 3	12-7-2019	2	20:00-22:00	nestplaatsen localiseren	bewolkt, droog, 22°C, windstil

Bezoekschema gierzwaluwonderzoek in het plangebied.

Overige soorten

Tijdens het veldbezoek is behalve naar vleermuizen, ook gekeken naar andere beschermde soorten met een rust- of voortplantingsplaats in het gebouw, zoals de steenmarter.

4.2 Resultaten

Vleermuizen

Verblijfplaatsen

Er is één kraamkolonie van een gewone dwergvleermuis in het plangebied vastgesteld. Op 2 juli 2019 is een telling gehouden in de avond, specifiek gericht op het tellen van het aantal uitvliegende dieren. In totaal werden 103 uitvliegende gewone dwergvleermuizen geteld. Er werd gestopt met tellen, toen de eerste vrouwtjes weer naar de kolonie terugkeerden en de verblijfplaats binnen gingen.

Er zit in de buitengevel een spleet tussen de betonband, net onder de dakrand, en het schone metselwerk. Ook verlieten enkele gewone dwergvleermuizen de verblijfplaats via open stootvoegen in de hoek van de gevel, nabij de hoofduitvliegopening.

Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat andere vleermuissoorten een verblijfplaats in het plangebied bezetten. Er zijn enkele over het plangebied vliegende laatvliegers opgemerkt, maar er zijn geen aanwijzingen gevonden dat deze laatvliegers een verblijfplaats bezetten in het plangebied.

Verspreiding van verblijfplaatsen van vleermuizen in het plangebied.

Uitvliegopeningen van de kraamkolonie. Deze wordt met de pijl aangeduid. De vleermuizen houden zicht vermoedelijk op in de spouw in het gele vlak. Mogelijk bezetten ze ook een verblijfplaats, met om de hoek van het gebouw.

Foerageergebied

Tijdens alle bezoeken werden doorgaans 1-2 foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen in en rond het plangebied. Deze vleermuizen foerageerden rond de bomen en tussen de bebouwing en de beplanting. Deze vleermuizen foerageerden in het plangebied aan het begin van de avond en einde van de nacht, daarna verdwenen ze. Dit wijst erop dat deze vleermuizen een verblijfplaats in de omgeving van het plangebied bezetten en gedurende de nacht elders foerageren (dit is kenmerkend gedrag). Het plangebied vormt geen essentieel foerageergebied voor vleermuizen.

Vliegroute

Het plangebied vormt geen verbindende schakel in een lijnvormig landschapselement en vormt geen onderdeel van een vliegroute van vleermuizen.

Huismus en gierzwaluw

Er zijn tijdens het veldwerk geen aanwijzingen gevonden dat huismussen of gierzwaluwen een nestplaats bezetten in het plangebied. De gebouwen in het plangebied vormen vermoedelijk een ongeschikte nestplaats voor deze soorten.

4.3 Wettelijke consequenties

Vleermuizen

Een verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis is jaarrond beschermd. Ze zijn opgenomen in de Habitatrichtlijn. Nederland heeft de bescherming van deze soorten geregeld in de Wet natuurbescherming.

Vleermuizen mogen niet verstoord, verwond of gedood worden en verblijfplaatsen mogen niet beschadigd of vernield worden zonder ontheffing van de Wet natuurbescherming. Het slopen van gebouwen, waarin vleermuizen een vaste verblijfplaats bezetten leidt tot overtreding van Artikel 3.5lid 1, lid 2 en lid 4 van de Wet natuurbescherming (zie onder).

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen

Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming. Het slopen van het gebouw met de verblijfplaats leidt tot overtreding van drie verbodsartikelen. Deze worden met het rode kader aangeduid.

Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een vliegroute en het plangebied vormt geen essentieel foeragegebied voor vleermuizen.

Het onderzoek is conform het vleermuisprotocol 2017 uitgevoerd onder gunstige weersomstandigheden. Op basis van het uitgevoerde onderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden dat vleermuizen een verblijfplaats in het plangebied bezetten. Het slopen van bebouwing in het plangebied leidt niet tot wettelijke consequenties in het kader van de Wet natuurbescherming.

Huismus

Er zijn in het plangebied geen territoria van de huismus vastgesteld.

Gierzwaluw

Er zijn in het plangebied geen nesten van de gierzwaluw vastgesteld.

5 Samenvatting en conclusies

In de zomer en najaar van 2019 is de functie van de bebouwing in een deel van woonwijk Boswinkel te Enschede onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen en nestplaatsen van huismus en gierzwaluw. Uit het onderzoek is gebleken dat huismus en gierzwaluw geen nestplaats in het plangebied bezetten, maar dat de gewone dwergvleermuis een kraamkolonie bezet in een te slopen gebouw. Deze kraamkolonie wordt door minimaal 103 vrouwelijke dieren gebruikt.

Als gevolg van de sloop van het gebouw wordt mogelijk een vleermuis verstoord en gaat een verblijfplaats verloren welke benut wordt als zomer- en kraamverblijfplaats. Het is aannemelijk dat gewone dwergvleermuizen in milde winters de zomerverblijfplaats blijven bezetten, totdat het echt gaat winteren, dan verkassen ze vermoedelijk alsnog naar een meer gebufferde verblijfplaats (massa-winterverblijfplaats genoemd).

Er dient ontheffing aangevraagd te worden om voor het verstoren van vleermuizen en het beschadigen en vernielen van een zomer- en voortplantingsplaats van de gewone dwergvleermuis. Het is aannemelijk dat deze ontheffing verkregen wordt³, mits voldoende mitigerende- en compenserende maatregelen genomen worden. Dit houdt concreet in dat er tijdelijke kraamkast geplaatst moeten worden en dat een vervangende kraamkolonieplaats gecreëerd moeten worden in de vervangende nieuwbouw.

---

³ Er kan gebruik gemaakt worden van een wettelijk belang bij dergelijke projecten.